

การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุรินทร์

THE STUDY OF LOCAL WISDOMS FOR CULTURAL TOURISM IN SURIN PROVINCE

วิลาลินี เหมหงษ์¹ คณิงนิตย์ ไสยโสภณ² บุญยัง มั่นดี³

Wilasinee Hemhong¹, Kanuengnit Saiyasopon², Boonyoung Munde³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสุรินทร์ และ 2) เพื่อศึกษาการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำเสนอผ่านการท่องเที่ยวในจังหวัดสุรินทร์ ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยเทคนิควิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ปรมาชีพพื้นบ้าน ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาพบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้เพื่อการท่องเที่ยวของจังหวัดสุรินทร์ เป็นภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่นที่สืบทอดมาแต่โบราณของคนเขมรเมืองสุรินทร์ อันได้แก่ ภูมิปัญญาด้านการประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองและการแสดงเพื่อความเพลิดเพลิน คือ 1) ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมเครื่องเงินเป็นภูมิปัญญาที่แฝงปรัชญาในการดำเนินชีวิตเอาไว้ ตามการใช้สอยและความเชื่อว่าเป็นของขลัง วัตถุประสงค์เสริมความสิริมงคลแก่ชีวิต 2) ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมผ้าไหมเป็นภูมิปัญญาที่การทำเครื่องนุ่งห่มที่มีเอกลักษณ์ของลวดลายต่าง ๆ มีความหมายเฉพาะถิ่น 3) ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงกันตรึมพื้นบ้าน ได้รับการสืบทอดมาแต่เขมรโบราณภูมิปัญญานี้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวเขมรสุรินทร์เท่านั้น เนื่องจากการละเล่นพื้นบ้านนี้จะต้องใช้ภาษาท้องถิ่นในการขับร้องหรือการละเล่น และ 4) ภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรมการเลี้ยงช้าง การเลี้ยงช้างเพื่อฝึกหัดช้างให้มีความสามารถด้านการแสดงเพื่อนำเสนอเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ทางการท่องเที่ยว

การศึกษากิจการภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่นำเสนอผ่านการท่องเที่ยวในจังหวัดสุรินทร์ พบว่า การจัดการหรือกิจกรรมที่นำเสนอภูมิปัญญาจะต้องสอดคล้องกับลักษณะทางภูมิปัญญาทั้งที่เป็นรูปธรรมและที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมเครื่องเงิน การจัดการหรือการนำเสนอภูมิปัญญาด้านนี้จะต้องแสดงให้เห็นถึงความ เป็นมา และ

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

² คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

³ ข้าราชการบำนาญ สังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ความสำคัญ เอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ผ่านศูนย์แสดงและจำหน่ายสินค้าในชุมชนและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมผ้าไหม ได้จัดในลักษณะของศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน เรียกว่า “พิพิธภัณฑ์มีชีวิต” ที่เก็บรวบรวมความรู้ หรือองค์ความรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมผ้าไหม ภายในชุมชนภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงกันตรึมพื้นบ้าน นำมาจัดการแสดงเพื่อต้อนรับทางการท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวที่ได้มาเที่ยวได้รับชมการแสดงกันตรึมพื้นบ้านในนาม “หมู่บ้านวัฒนธรรมดงมัน” และภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรมการเลี้ยงช้าง ได้มี การจัดเป็นศูนย์ศึกษาได้มี พิพิธภัณฑ์เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาวัฒนธรรมกายเลี้ยงช้างของจังหวัดสุรินทร์

คำสำคัญ : ภูมิปัญญาท้องถิ่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดสุรินทร์

ABSTRACT

The purposes of the research are 1) study of local wisdoms for cultural tourism in Surin province 2) Study the local wisdom management for cultural tourism in Surin province. The qualitative research methodology was used in this study by using interview form and observational form. There are representative samples of the study who are Local Philosophers, Leaders and specialist of the community. The study results were as follows :

The qualitative research methodology is employed in this study, data are collected by in-depth interviews and observations. The participants of the research include local philosophers, leaders and specialists in the community. According to the study of the local wisdoms for cultural tourism, the results reveal that the local wisdoms used for cultural tourism are occupational and traditional performance wisdoms.

These wisdoms are obviously related to the way of life of people in the community and inherited from ancient Khmer people in Surin province, namely, 1) the wisdom of silverware handicraft production which indicates the philosophy to life and the belief that amulets bring good lucks to holders, 2) the wisdom of unique local handmade silks 3) the wisdom of local performance called “Kan Truem” which is found in Surin province only, and 4) the wisdom of elephant fostering culture which aim at promoting the local tourism. In addition, for the study of the local wisdom management presented through cultural tourism, the findings show that the presented activities are consistent with both concrete and abstract aspects of the

wisdoms. For instance, the management in the silverware handicraft production indicates its background, significance and identity through the tourism product selling centers in Surin province. For the handmade silks, they are displayed as the “Living Museum” which is the study center on the wisdom of handmade silks in the community. Also, the wisdom of local performance or “Kan Truem” is presented for tourists in the form of “Dong Man Cultural Village”. Furthermore, the wisdom of elephant fostering culture demonstrates the way of life of Kui people through activities shown in the “Elephant Study Center”

Keywords : Wisdoms, Local Wisdoms for Cultural Tourism, Surin Province

บทนำ

ประเทศไทยต้นกำเนิดของวัฒนธรรมที่เก่าแก่แห่งหนึ่งในอุษาคเนย์ โดยบรรพบุรุษของชาติไทยแต่โบราณได้สร้างสรรค์และคิดค้นความรู้ ความสามารถด้านต่าง ๆ ที่รวมเรียกว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ได้ถ่ายทอดจากชนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง โดยความรู้เหล่านี้มีส่วนสำคัญสำหรับการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและแก้ไขปัญหาของมนุษย์ เพื่อคุณภาพชีวิตที่สมบูรณ์ เช่น การกินอยู่ อาหารพื้นบ้าน การรักษาสุขภาพ การทอผ้า การละเล่นพื้นบ้าน ดนตรีและการแสดงความเชื่อ เพื่อตอบสนองต่อการดำรงชีวิตการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (พิทยา ว่องสกุล, 2536 : 293) หลายทศวรรษที่ผ่านมาประเทศไทยมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของชาติโดยมุ่งเน้นพัฒนาเศรษฐกิจไปสู่ภาคอุตสาหกรรมหรือเข้าสู่ระบบทุนนิยม (ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม, 2534 : 165) ผลกระทบจากเรื่องดังกล่าวนี้ส่งผลให้วิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านหรือท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไปการผลิตเพียงชีพมาเป็นการผลิตเพื่อขาย การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมส่งผลให้ค่านิยมที่ดั้งเดิมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเริ่มหดและจางหายไป ดังคำกล่าวที่ว่า “เศรษฐกิจดีสังคมมีปัญหา ชุมชนล่มสลาย” (เสรี พงศ์พิศ, 2534 : 16) ภูมิปัญญาชาวบ้านที่สืบทอดกันมานั้นเปลี่ยนแปลงไปแบบคู่ขนานกับยุคสมัยภูมิปัญญาที่สั่งสมมาจำนวนมากกำลังจะสูญหายไปเพราะกำลังจะขาดการสืบทอด ปัจจุบันจังหวัดสุรินทร์มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ใหญ่ ๆ รวมกัน 3 กลุ่ม ได้แก่กลุ่มชาติพันธุ์เขมร กลุ่มชาติพันธุ์กวย กลุ่มชาวไทยอีสาน โดยกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยหนาแน่นที่สุดใช้ภาษาเขมรในการสื่อสารที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นพร้อมทั้งแบบของการดำเนินชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณีทั้งหลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น สิ่งเหล่านี้ ได้สืบทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น “มรดกอีสานใต้” (อัจฉรา ภาณุรัตน์, 2548 : 89)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมนั้นภูมิปัญญาก็มีการปรับตัวให้เหมาะสมกับโลกจนอาจเกิดเป็นความรู้ใหม่ตามสภาพการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมขึ้น สิ่งที

เหมาะสมอย่างหนึ่งที่นำมาเป็นการจัดการกับภูมิปัญญาคือ การจัดการผ่านระบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้เองจังหวัดสุรินทร์จึงได้มีการอนุรักษ์ โดยการนำภูมิปัญญามาจัดการให้เกิดการท่องเที่ยวผ่านระบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าหลายแห่งในปัจจุบันนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญและหันมาสนใจแหล่งท่องเที่ยวทางภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้นเพราะจะได้ชมความหลากหลายของบรรพบุรุษที่คิดค้นวิธีที่จะอยู่ร่วมกับธรรมชาติในแต่ละท้องถิ่นเมื่อนักท่องเที่ยวมาเที่ยวทำให้ได้รับความรู้ที่แปลกใหม่เกี่ยวกับวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ สร้างชื่อเสียงให้จังหวัดและประเทศอย่างมาก

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับ การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ที่นำมาผ่านกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมว่ามีระบบการจัดการอย่างไรจึงเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวชมเป็นอย่างมากเป็นการท่องเที่ยวแบบใหม่ที่เน้นให้นักท่องเที่ยว เที่ยวได้ชมวิถีชีวิตชนบท วัฒนธรรมประเพณี ที่มีอยู่ในท้องถิ่นทำให้ธุรกิจต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมายเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ที่เดินทางมาเที่ยวชมเป็นการกระจายรายได้ลงสู่ชุมชน ซึ่งเป็นการเสริมสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดสุรินทร์ ผนวกกับเป็นการอนุรักษ์ฟื้นฟู และประยุกต์ความรู้ที่ได้รับจากการถ่ายทอดของบรรพบุรุษให้ใช้ในชีวิตประจำวัน ได้ โดยไม่ให้สูญหายไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งสามารถสร้างเป็นรายได้ให้กับผู้ที่รักษาภูมิปัญญาไว้ในลักษณะต่าง ๆ และคนในชุมชนเอง ได้รับประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนและเพื่อเป็นการสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนด้วยระบบการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวของจังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำเสนอผ่านการท่องเที่ยวในจังหวัดสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้เทคนิควิธีการเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตจากปราชญ์พื้นบ้าน ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น ใช้การอธิบายประกอบเหตุผลหรือการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ส่วนข้อมูลที่ได้จากเอกสารจะใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การสรุปผลและรายงานลักษณะการบรรยายหรือพรรณนา สรุป (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อสรุปจากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวของจังหวัดสุรินทร์

1.1 ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมเครื่องเงิน บ้านเขวาสินรินทร์ เป็นภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมเครื่องเงินของบ้านเขวาสินรินทร์ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเขมรโบราณ สืบทอดด้วยการสั่งสอนบอกกล่าวภายในครัวเรือนที่มีความรู้ความสามารถด้านการตีทองรูปพรรณ ได้ถ่ายทอด ให้ลูกหลานในบ้านเขวาสินรินทร์ ภูมิปัญญาด้านเครื่องเงินหรือประเก้อมนี้ เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านวัตถุที่โดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะ คือเป็นภูมิปัญญาที่แฝงปรัชญาในการดำเนินชีวิตเอาไว้ ตามการใช้สอยและความเชื่อว่าเป็นของขลัง วัตถุประสงค์ เสริมความสิริมงคลแก่ชีวิตตามความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรโบราณจากการที่เป็นภูมิปัญญาทางด้านวัตถุนั้น ดังนั้น ภูมิปัญญาย่อยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับหัตถกรรมเครื่องเงินจึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับกระบวนการผลิตประเก้อม ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์การผลิตกรรมวิธีการผลิต และการออกแบบลวดลายหรือการสับลาย สิ่งเหล่านี้เป็นภูมิปัญญาย่อย ๆ เกี่ยวกับหัตถกรรมเครื่องเงินทั้งสิ้น

1.2 ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมผ้าไหมบ้านท่าสว่าง ขึ้นชื่อและเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง มีความเป็นเอกลักษณ์ที่เด่นของผ้าพื้นเมืองสุรินทร์ ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษในอดีตที่เป็นกลุ่มออสโตรเอเชียติกจึงมีความคล้ายคลึงกับพญาต่อมาได้ปรับเปลี่ยนเป็นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของตนเอง ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมพื้นบ้านได้สื่อถึงวิถีชีวิตวัฒนธรรมอารยะธรรมของคนในท้องถิ่นซึ่ง เอกลักษณ์ลวดลายต่าง ๆ มีความหมายเฉพาะแสดงถึงความเป็นตัวแทนท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ภูมิปัญญาด้านการทอผ้าไหม นั้นมีภูมิปัญญาย่อย ๆ รวมอยู่ที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับกระบวนการผลิต อันเป็นภูมิปัญญาด้านวัตถุที่ต้องสร้างมันขึ้นมาภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องจึงได้นำมาประกอบใช้ร่วมกันจนกลายเป็นภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมผ้าไหมในที่สุด ภูมิปัญญาที่กล่าวถึงได้แก่ภูมิปัญญาด้านการเลี้ยงไหม ภูมิปัญญาด้านการย้อมไหม ภูมิปัญญาด้านการทอผ้าไหม ภูมิปัญญาด้านการสร้างสรรค์ลวดลายผ้า สิ่งเหล่านี้ถูกนำมาสร้างหัตถกรรมผ้าไหมของบ้านท่าสว่าง ซึ่งถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพทางด้านภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมผ้าไหมที่สุดในสุรินทร์ อันเป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นพร้อมกับประชาชนพื้นบ้าน ทั้งยังเป็นการประชาสัมพันธ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่สากลอีกด้วย โดยภูมิปัญญาย่อยต่าง ๆ เหล่านี้ก็จะถูกนำเสนอแต่ละอย่างโดยจัดให้เป็นกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ต่อไป

1.3 ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงกันตรึมบ้านดงมัน เป็นภูมิปัญญาที่โดดเด่นด้านศิลปะแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมรในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งได้รับการสืบทอดมาจากเขมรโบราณภูมิปัญญานี้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวเขมรสุรินทร์เท่านั้น เนื่องจากการละเล่น

พื้นที่บ้านนี้จะต้องใช้ภาษาท้องถิ่นในการขับร้องหรือการละเล่น บ้านดงมันได้มีการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านกันตรึมมาเป็นเวลานานพร้อมกับการตั้งหมู่บ้าน มีกลุ่มปราชญ์ด้านนี้หลายกลุ่มและมีผลงานที่รู้จักแก่คนทั่วไป ซึ่งทำให้ภูมิปัญญาด้านกันตรึมพื้นบ้านดงมัน เป็นที่รู้จักและโด่งดังไปทั่วเขตอีสานใต้ จึงเป็นเหตุให้หมู่บ้านได้รับคัดเลือกเป็นหมู่บ้านวัฒนธรรมโดยการเน้นให้ชาวบ้านอนุรักษ์ส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมเอาไว้ ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงกันตรึมพื้นเป็นการพัฒนาการละเล่นที่มาจากการดำเนินชีวิต ความเชื่อ ความศรัทธา ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมประกอบเป็นเพลงหรือชุดการแสดงมากมาย การแสดงออกทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในบทเพลงของชาวไทยเขมรสุนทรบ้านดงมันแห่งนี้ เป็นปัจจัยให้เกิดการยอมรับความเป็นเลิศทางด้านภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงกันตรึมของบ้านดงมัน ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงกันตรึมจะถูกนำเสนอผ่านการแสดงกันตรึมเพื่อเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ภูมิปัญญาย่อย ๆ ที่กล่าวถึงได้แก่ การขับร้องเป็นภาษาเขมรท้องถิ่น เครื่องดนตรีพื้นบ้านที่ใช้ประกอบแสดง พร้อมกับการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

1.4 ภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรมการเลี้ยงช้างของชาวกวย บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ได้ใช้ภูมิปัญญาในการเลี้ยงช้างอันเป็นภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่าและมีอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์กล่าวได้ว่าชนกลุ่มนี้เท่านั้นที่สามารถเลี้ยงและจัดการกับช้างได้อย่างดีและมีประสิทธิภาพตามแนววิถีการดำเนินชีวิตเฉพาะของชาวกวย โดยภูมิปัญญาย่อยต่าง ๆ ที่ชาวกวยได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษได้นำมาใช้ในการเลี้ยงและการดูแลช้าง ได้แก่ ภูมิปัญญาด้านอาหารของช้าง ภูมิปัญญาด้านการทำคอกช้าง ภูมิปัญญาด้านการอาบน้ำให้ช้าง ภูมิปัญญาด้านการดูแลสุขภาพช้าง ภูมิปัญญาด้านการขยายพันธุ์ช้างและภูมิปัญญาเพื่อการฝึกหัดช้าง ได้แก่ ภูมิปัญญาด้านการดูแลของช้าง ภูมิปัญญาด้านการฝึกหัดช้าง โดยมีทั้งการฝึกหัดเพื่อใช้งานและการฝึกหัดเพื่อการแสดง ภูมิปัญญาย่อย ๆ เหล่านี้ได้ถูกนำมาใช้ในการเลี้ยงช้างเพื่อฝึกหัดช้างให้มีความสามารถด้านการแสดงเพื่อนำเสนอเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ทางการท่องเที่ยวในลำดับต่อไป

2. การจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำเสนอผ่านการท่องเที่ยวในจังหวัดสุรินทร์ การนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่าง ๆ เหล่านี้มาจัดนำเสนอเป็นกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อต้อนรับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยได้เลือกเอาภูมิปัญญาที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นเมืองสุรินทร์ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีและมีความหมายทางคุณค่าด้านวัฒนธรรม สมควรแก่การอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำเข้าสู่กิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยิ่ง อันจะทำให้ภูมิปัญญาเหล่านี้ได้รับการเผยแพร่และส่งเสริมสู่สากลมากขึ้น โดยความแตกต่างของแต่ละภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นมีลักษณะแตกต่างกันตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น

ภูมิปัญญาจะถูกนำเสนอตามลักษณะ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ดังนี้

2.1 การจัดการภูมิปัญญาที่เป็นรูปธรรม

2.1.1 การจัดการภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมผ้าไหมบ้านท่าสว่าง จัดในลักษณะของ ศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน เรียกว่า “พิพิธภัณฑ์มีชีวิต” เนื่องด้วยเป็นศูนย์ที่เก็บรวบรวมความรู้ หรือ องค์ความรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมผ้าไหมโดยถ่ายทอดผ่านปราชญ์หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ภายในชุมชน มีการจัดสภาพบริบทให้เหมาะสมต่อการเป็นศูนย์การเรียนรู้ และแสดงถึงศักยภาพ ของท้องถิ่นด้านความรู้ด้านหัตถกรรมผ้าไหม นอกจากนี้มีเครือข่ายและการประสานความร่วมมือ ด้านการเรียนรู้ร่วมกับองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน เป็นการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรม ผ้าไหมบ้านท่าสว่างให้ได้รับการสืบทอดโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ซึ่งส่วนนี้นั้นทำให้ ชุมชนและองค์กรอื่นได้เชื่อมต่อและเกิดเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกับองค์กรทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับ ภาคและประเทศ ดังนั้นกิจกรรมที่ทางแหล่งท่องเที่ยวได้นำเสนอ ได้แก่ การเรียนรู้ ด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับ ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมผ้าไหม เช่น แหล่งเรียนรู้ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ นั้นจะเป็น การนำเสนอ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในด้านต่าง ๆ โดยแบ่งตามกิจกรรมหลัก ๆ ตามภูมิปัญญาย่อย ๆ ที่ได้นำมาจัด เพื่อรองรับกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ เช่น กิจกรรมฐานการเรียนรู้ เรื่องการปลูกหม่อน การเลี้ยงไหม การ สาวไหม ย้อมสีไหมทั้งแบบใช้สีธรรมชาติและการทอผ้าไหม แบบดั้งเดิม เมื่อกิจกรรมเหล่านี้ล้วนให้ ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผ่านทางปราชญ์ผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่นและจัดขึ้นในสถานที่ของชุมชนอันมีสภาพ ที่น่าเที่ยวชม และเหมาะสมกับการเรียนรู้ตามลักษณะของภูมิปัญญาสภาพทั่วไปของแหล่งเรียนรู้มี ความน่ารื่นรมย์เหมาะสมและส่งเสริมการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาได้เป็นอย่างดี

2.1.2 การจัดการภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมเครื่องเงินบ้านเขวาสินรินทร์ ภูมิปัญญา หัตถกรรมเครื่องเงินนี้เป็นภูมิปัญญาทางด้านวัตถุ ดังนั้นการจัดการหรือการนำเสนอภูมิปัญญาด้าน นี้จะต้องแสดงให้เห็นถึงความ เป็นมา ความสำคัญ เอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและความเป็นตัวตนของ ภูมิปัญญาอันหมายถึงกระบวนการสร้างมันขึ้นมาจนเป็นรูปธรรม ดังนั้น สิ่งเหล่านี้ถึงถูกนำมาแสดงให้ นักท่องเที่ยวได้รับชม โดยนำเสนอเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวต่าง ๆ โดยการจัดกิจกรรมเพื่อ ต้อนรับหรือส่งเสริมการท่องเที่ยวของบ้านเขวาสินรินทร์จะมีกิจกรรมหลัก ๆ 4 กิจกรรมด้วยกันซึ่ง กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นการนำเสนอภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยการเผยแพร่องค์ความรู้ด้าน หัตถกรรมเครื่องเงินของบ้านเขวาสินรินทร์ ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การบรรยายโดยวิทยากร ผู้เชี่ยวชาญหรือปราชญ์พื้นบ้านด้านหัตถกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น (ประเทือง) โดยการนำเอา ภูมิปัญญาด้าน วัสดุอุปกรณ์การผลิต กรรมวิธีการผลิต และการออกแบบลวดลายหัตถกรรมเครื่องเงิน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เกี่ยวกับหัตถกรรมเครื่องเงิน (ประเทือง) ทั้งสิ้น หัตถกรรม เครื่องเงินนี้ เป็นภูมิปัญญาอย่างหนึ่งที่เป็นรูปธรรมหรือด้านวัตถุเป็นสิ่งที่จับต้องหรือมองเห็นได้ ดังนั้นการจัดการหรือการเผยแพร่ภูมิปัญญาที่เป็นวัตถุตัวนี้ก็ต้องแสดงให้เห็นถึงความ

สำคัญเอกลักษณ์ และกระบวนการสร้างมันขึ้นมาพร้อมกับอัตลักษณ์เฉพาะในความเป็นตัวของมันเอง ดังนั้นสิ่งเหล่านี้จะถูกแสดงให้เห็นนักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจได้ทราบ โดยการบรรยายให้ความรู้ การชมวิถีทัศน์ประกอบเพื่อให้เห็นภาพ การสาธิตหรือทดลองทำให้ดูเป็นตัวอย่างเพื่อให้ชินกับสภาพ การปฏิบัติจริงและพร้อมกับการนำเสนอสิ่งที่ได้จากกรรมวิธีโดยการนำเสนอผลิตภัณฑ์ที่เสร็จเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ณ ศูนย์แสดงและจำหน่ายสินค้าในชุมชนและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่ได้นั้น ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องเงินและศูนย์การแสดงและจำหน่ายสินค้า หัตถกรรมเครื่องเงิน

2.2 การจัดการภูมิปัญญาที่เป็นนามธรรม

2.2.1 การจัดการภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงกันตรึมบ้านดงมัน จัดเป็นศูนย์ศิลปวัฒนธรรมด้านการแสดงกันตรึมและมีสถานที่เอื้อและเหมาะสมต่อการแสดงดังกล่าว เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในลักษณะรวมกลุ่มของศิลปินกันตรึมด้วยกัน นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการบายศรีสู่ขวัญ และจัดอาหาร ที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวด้วย

2.2.2 การจัดการภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรมชาวทวยเลียงข้างบ้านตากกลางจัดเป็นศูนย์การแสดงข้างและการนำเสนอภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับวัฒนธรรมชาวทวยเลียงข้างบ้านตากกลาง ในรูปแบบพิพิธภัณฑ์หรือศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาหรือศูนย์คหศึกษา ส่วนผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่ได้เพื่อรองรับการท่องเที่ยวได้แก่ แหล่งเรียนรู้และกิจกรรมการแสดงของข้าง

อภิปรายผลการวิจัยการวิจัย

การศึกษาการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวในจังหวัดสุรินทร์เป็นลักษณะทางภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้เพื่อการท่องเที่ยวจะเป็นภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ออสโตรเอเชียติกทั้งสิ้นโดยจะเป็นภูมิปัญญาที่เน้นและเกี่ยวเนื่องกับแนววิถีการดำเนินชีวิตที่สืบทอดมาแต่โบราณส่วนมากเป็นภูมิปัญญาด้านการประกอบอาชีพหรือเลี้ยงตัวเองและการแสดง เพื่อความเพลิดเพลินต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเสรี พงศ์พิศ (2534) ที่มีแนวคิดว่า ภูมิปัญญาเป็นปรัชญาชีวิตเป็นศาสตร์และศิลป์แห่งการดำเนินชีวิตของชาวบ้านเป็นฐานคิดและหลักเกณฑ์การกำหนดคุณค่าและจริยธรรมที่มีการสั่งสมสืบทอดกันมาช้านานจากพ่อแม่ปู่ย่าตายายสู่ลูกหลานจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ภูมิปัญญาเป็นศาสตร์ คือ ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ปัจจัยสี่ การทำมาหากิน การอยู่ร่วมกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและการอยู่ร่วมกันในสังคม ภูมิปัญญาเป็นศิลป์ คือ เป็นความรู้ที่มีคุณค่าที่ผู้คนได้คิดขึ้นมาไม่ใช่เพียงด้วยสมองอย่างเดียวแต่ด้วยอารมณ์ ความรู้สึก ทัศนะและจิตวิญญาณ ภูมิปัญญาเป็นความรู้ที่เชื่อมโยงทุกอย่างทุกด้านทุกมิติเข้าด้วยกันจึงเป็นความรู้ที่มีคุณธรรม ความรู้ที่เป็นรอบด้านและเป็นองค์รวม เพราะเป็นความรู้ที่มาจากชีวิตและสัมพันธ์กับ

ชีวิต การเรียนรู้ในอดีตจึงเป็นการเรียนรู้ไม่ได้เพียงเพื่อความรู้ แต่ให้เกิด “ปัญหา” อันเป็นที่มาของชีวิตพอเพียง โลกและอยู่เย็นเป็นสุขอีก

การนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดนำเสนอเป็นกิจกรรมต่างๆ เพื่อต้อนรับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของจังหวัดสุรินทร์ได้เลือกเอาภูมิปัญญาที่เป็นมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยกับแนวทางการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวไหม อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เนื่องจากความมีธรรมาภิบาลของชาวบ้านและมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของชาวบุรีรัมย์เป็นทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เป็นสิ่งดึงดูดใจ งานประเพณีสิบสองเดือนประเพณีที่เกี่ยวข้องเนื่องในชีวิตประจำวันและการทอผ้าไหม ซึ่งงานวิจัยของประหยัด ตะคอนรัมย์ (2544) ที่ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตลาดน้ำดอนหวาย จังหวัดนครปฐม พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว ความเป็นเอกลักษณ์ของตลาดริมน้ำหรือทรัพยากรที่เอื้อต่อการจัดการ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดี และมีความหมายมีคุณค่าด้านวัฒนธรรมสมควรที่จะทำการอนุรักษ์และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อนำเข้าสู่กิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยิ่ง สามารถ จันทร์สุรีย์ (2534 : 10) ได้อธิบายลักษณะของภูมิปัญญาใน 2 ลักษณะคือ ลักษณะที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ลักษณะที่เป็นนามธรรมได้แก่ เป็นโลกทัศน์ ชีวิตทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย และคุณค่าความหมายในทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิตประจำวันส่วนลักษณะที่เป็นรูปธรรมนั้นได้แก่จะเป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น การทำมาหากิน การเกษตร ดนตรี ทัศนกรรม ศิลปะ และอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์กันและสะท้อนออกมาเป็นกระบวนการทัศน์ ซึ่งทางรูปธรรมได้แก่ ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมผ้าไหมและเครื่องเงินการนำเสนออันภูมิปัญญาย่อย ๆ ที่เกี่ยวข้องนั้นต้องจะเป็นการแสดงถึงกระบวนการหรือกรรมวิธีการผลิตขึ้นมาของหัตถกรรมทั้งสองอย่างนี้

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรนำข้อเสนอเทศด้านการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดสุรินทร์ไปเป็นฐานข้อมูลทางการศึกษาและการท่องเที่ยวเพื่อท้องถิ่นต่อไป

1.2 ควรนำผลสรุปด้านการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไปวางแผนการจัดการที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพสูงสุดได้

2. ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยในลักษณะของการวิจัยและพัฒนา (R&D) เพื่อสร้างรูปแบบ (Model) ทางด้านการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นรูปธรรมเหมาะสมกับการนำไปใช้จัดการอย่างแท้จริง

2.2 ควรมีการศึกษาถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ทางด้านอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบผลถึงการจัดการนำเสนอภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพื่อสรุปแนวคิดด้านการจัดการที่เหมาะสมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ประหยัด ตะคอนรัมย์. (2544). แนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาตลาดริมน้ำ
ดอนหวาย จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิทยา ว่องสกุล. “เอ็นจีโอไทยกับปัญหาสิ่งแวดล้อม.” ในนิตยสารโลกสีเขียว. 2(5) : 69-74.
รุ่งรัตน์ หัตถกรรม. (2545). แนวทางการพัฒนาหมู่บ้านทอผ้าไหม ตำบลนาโพธิ์ อำเภอนาโพธิ์
จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. การค้นคว้าอิสระปริญญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศรีศักดิ์ วัลลิโภคม. (2534). การท่องเที่ยวเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม : ผลกระทบและแนวทางการ
พัฒนา เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ของประเทศไทย ครั้งที่ 2. ม.ป.ท.
- สามารถ จันทร์สุรย์. (2534). “ภูมิปัญญาชาวบ้านรากฐานการพัฒนาบ้านเมือง.”
วัฒนธรรมไทย. 29(11) : 73-84.
- เสรี พงศ์พิศ. (2534). คินสู่รากเหง้า : ทางเลือกและทัศนวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ชาวบ้าน.
- อัจฉรา ภาณุรัตน์. (2548). รายงานการวิจัยวิธีการให้การศึกษาเพื่อสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม
ผ้าทอมืออีสานใต้. สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์